

Sexualitet och funktionsvariationer

Vad är sexualitet?

- I biologin:
benämning på de beteenden som är förknippade med könlig fortplantning.
- Enbart biologisk drift? Social konstruktion? Kombination?
- Flera aspekter, ex: kön, sexuell respons, könsidentitet, könsroller, sexuell läggning, erotik, njutning, intimitet och fortplantning

Vad är sexualitet?

Världshälsoorganisationen WHO:s definition av sexualitet

”Sexualiteten är en integrerad del av varje människas personlighet, och det gäller såväl man som kvinna som barn. Den är ett grundbehov och en aspekt av att vara mänsklig, som inte kan skiljas från andra livsaspekter. Sexualiteten är inte synonym med samlag, den handlar inte om huruvida vi kan ha orgasmer eller inte, och är inte heller summan av våra erotiska liv. Dessa kan men behöver inte vara en del av vår sexualitet.

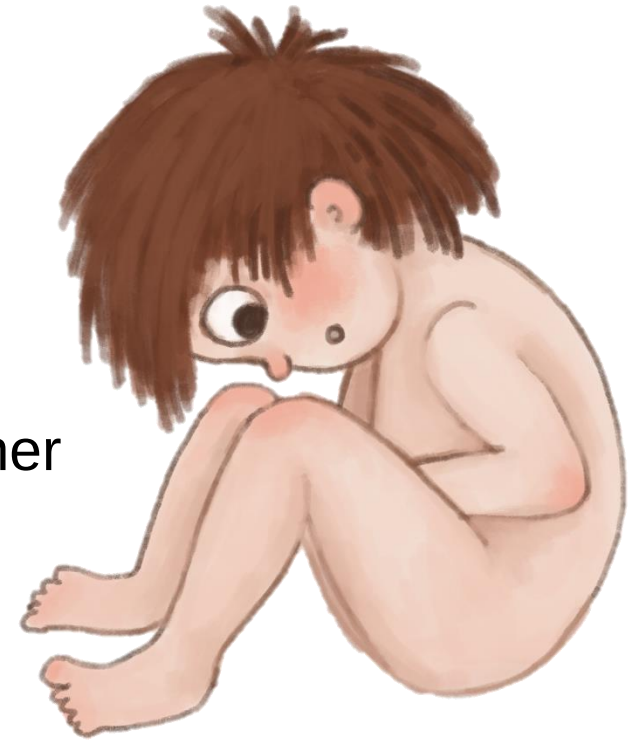
Sexualitet är mycket mer: den finns i energin som driver oss att söka kärlek, kontakt, värme och närhet; den uttrycks i vårt sätt att känna och väcka känslor samt att röra vid varandra. Sexualiteten påverkar tankar, känslor, handlingar och gensvar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa.”

Sexualitet, rättigheter och hälsa

- FN: Alla individers sexuella rättigheter ska respekteras och beaktas, oavsett kön, sexuell identitet, religionstillhörighet, socioekonomisk status, funktionsnedsättning, sjukdom eller skada
- Utöver ett tillfredsställande sexualliv innebär reproduktiv hälsa också fysiskt, psykiskt, emotionellt och socialt välbefinnande relaterat till sexualitet. Sexuell hälsa innebär därmed inte bara avsaknad av sjukdom, funktionsnedsättning eller skada, utan ett positivt och respektingivande förhållningssätt till sexualitet och nära relationer, fritt från diskriminering, våld och tvång, inklusive könsstympning (Cook,1997; Förenta nationerna [FN], 1994).
- Målet om en god sexuell hälsa för alla innebär att alla människor ska ha lika möjligheter, rättigheter och förutsättningar att bejaka sin sexualitet och bestämma över sin egen kropp.

Barns sexualitet i allmänhet

- Utvecklas från livets början
 - Lära känna sin kropp - upptäcka funktioner och sensationer
 - Samspel med andra, gränser, närhet, känslor, beröring
 - Upplevelsen av att vara kille eller tjej
-
- Handlar inte om samlag eller upphetsning.
 - Inte att blanda ihop med vuxnas sexualitet!
 - Påverkas av omgivningen syn på, och förhållningssätt till sexualitet

Bemöta barns sexualitet – allmänna råd

RFSU

- Svara öppet och konkret på barnets frågor
- Sätt ord på barnets könsorgan
- Ge en bred syn på sexualitet. Inte bara hetero.
- Sätt tydliga gränser, men utan att skuldbelägga
- Respektera barnets nej till beröring, kramar och pussar (Stopp, min kropp!)
- Acceptera att barnet har en sexualitet och låt barnet utforska den.

Vad kan vara annorlunda med en funktionsnedsättning?

Ex. rörelsehinder, intellektuell funktionsnedsättning eller autism

- Omgivningens syn – sexualiteten osynliggörs, stort fokus på risker
- Ofta beroende av föräldrar, svårt med frigörelse och privatliv
- Praktiska problem – hur får man till sex?
- Behöva be om hjälp med väldigt intima saker
- Svårare att läsa av sociala koder, förstå undertexter

Sexualundervisning för personer med funktionsvariation

- Riskperspektiv. Mycket varningar, mindre konkret information
- Mismatch mellan fokus på lust/relation och reproduktion
- Onani/egensex osynliggörs
- Ofta information om kropp och biologi, men mindre på gensvar (Lukkerz, 2014)

Kunskap om sexualitet minskar riskerna för övergrepp och ökar chanserna för lust!

Exempel på saker man kan behöva lära sig

- Att benämna delar av kroppen och förstå hur de fungerar
- Att benämna och förstå olika känslor
- Skillnad mellan privat och offentlig miljö
- Skillnader mellan könen
- Hygien
- Rätten till den egna kroppen
- Information om kroppsliga förändringar i samband med pubertet
- Information om sex (egensex och partnersex) och fortplantning

Exempel på saker man kan behöva lära sig

- Hur tolkar man sociala signaler?
- Var kan man leta efter en partner?
- Hur vet man om den andre är intresserad?
- Skillnaden på bra och dåliga relationer
- Information och diskussion om olika relationer
- Information om olika sexualiteter
- Sätt som fungerar praktiskt att ha sex på/vilken hjälp man behöver

Viktigt att

- Vara tydlig och konkret (ex. använda hela bilder, undvika omskrivningar m.m.)
- Utgå ifrån personens utvecklingsnivå

Man kan också behöva veta att man:

- inte behöver ha sex
- inte behöver skaffa partner och barn

Okay, we took
off our clothes,
I got on top
of you... How
long 'til it starts
feeling good?

I don't know
but I've got
a headache
already!

Vi behöver öva!

- Snippa
- Snopp
- Ollon
- Klitoris
- "Pärla"? "Ärta"?
- Penis
- Vagina
- Sex
- Samlag
- Penetrera

- Stånd/erektion
- Lubrikation
- Mens
- Utlösning
- Spermier
- Kåt
- Onanera/egensex
- Klittra, runka

Sex och assistansanvändare

Projektet "En hemlighet känd av många" – Förbundet Unga Rörelsehindrade

- Omgivningens fördomar och attityder
 - Rädsla för att prata om kärlek, relationer, sex och personlig assistans
 - Hjälp och stöd för att hitta bra sätt att våga prata
 - Våga be om hjälp, våga ge hjälp, våga säga nej...
-
- Arbetsmiljölagen hindrar inte en assistent att hjälpa till med ex. att trä på en kondom eller hjälpa en person att ha sex med en annan om assistenten inte upplever det som kränkande särbehandling.

Sexuella problembeteenden

- Är beteendet sexuellt?
- Är problemet sexuellt?
- Vems är problemet?

Minska problembeteenden

- Sexuella problembeteenden är helt vanliga problembeteenden
- Förebygga med tydlighet gällande närhet, gränser och sexualitet från tidig ålder
- Förstå funktionen av beteendet
- Behöver personen:
 - Nya färdigheter?
 - Lära sig när och var olika beteenden är okej?
 - Alternativ till beteendet?

Sociala berättelser i sexualundervisning

- Generell förberedelse inför förändringar och situationer
- Reaktion på problemsituationer som uppstått
- Ex: *"Min kropp är min egen, och vissa delar ska jag inte visa för andra. Dessa delar kallas för privata kroppsdelar. Mina bröst, min snippa och min rumpa är privata kroppsdelar. Det är okej att ta av alla kläder när jag är hemma och ingen ser, t.ex. när jag ska bada. Det är också okej att ta av kläderna hos doktorn, om jag behöver bli undersökt. Om jag och min pojkvän båda vill känna på varandras kroppar är det okej att komma överens om att ta av oss kläderna. Vi tar på varandra på ett sätt som känns skönt, men vi måste se till att ingen annan kan se oss när vi gör det. Vi ska vara i ett eget rum. När jag är inne i simhallen har jag hela tiden badkläder som täcker mina privata kroppsdelar. Jag byter om i ett omklädningsrum. Så gör alla."* (Barnais och Wolfe, 2007)

Internet

- En självklar del av barn och ungas vardag!
- Vanligt att mötas och umgås på nätet
- Innebär många fördelar, inte minst för personer som inte ingår i normen

Internet är också verkliga livet!

Risker

- Svårare att kritiskt granska och analysera information, samt att uttrycka sig. Kan leda till större risk för utsatthet (Attention, 2016)
- Enligt undersökningen Nätkoll (Attention, 2016) vanligare att barn och unga med NPF har blivit utsatta.
- Enligt Brå, 2007, hade drygt 30% av tillfrågade 15-åringar kontaktats sexuellt av en okänd vuxen (48% av flickorna, 18% av pojkarna)

Trygg på internet

#NÄTSMART – RÄDDA BARNEN

- Fråga barn om hur de haft det på internet
- Var delaktig

Lär barnet:

- Hur man hanterar främlingar/att personer kan vara annat än de utger sig för
- Att man får säga nej när det inte känns bra
- Att inte lämna ut personuppgifter
- Skillnaden mellan bra och dåliga hemligheter

Lästips

- En hemlighet känd av många – förbundet unga rörelsehindrade
- Lätta sexboken – Inti Chavez Perez
- Gunilla Gerland – Autism: relationer och sexualitet
- Inger Jalakas – Sex kärlek och Aspergers syndrom
- Rädda barnen – Stopp min kropp & #Nätsmart
- RFSU, ex. "Barns sexualitet – en vägledning kring barns beteende"
- UMO.se – ungdomsmottagning på nätet